

OCHRANA VOJSK PROTI ZBRANÍM HROMADNÉHO NIČENÍ

Kapitán Vasil Pavlič, major Zdeněk Šnek

K otázkám ochrany proti ZHN vyšlo mnoho různých příruček, článků ve Vojenské mysli a v jiných odborných časopisech. Mnoho autorů pod pojmem ochrany chápe řadu opatření, která však ve své podstatě přímo nesouvisí s ochranou. Tato skutečnost vede v praxi často k tomu, že velitelé a štáby zaměřují svou pozornost na problémy, které jsou více hmatatelné a přitom bezprostředně nesouvisí s vlastní ochranou, tj. s ochranou živé síly a bojové techniky před ničivými účinky ZHN.

Proto klademe velký důraz na objasnění dosavadních nestejných názorů. Opo-
menout otázky ochrany proti účinkům ZHN znamená nepřímo vytvářet podmínky pro oslabování bojeschopnosti vojsk i týlu.

Mnoho autorů pod ochranu proti ničivým činitelům jaderných, chemických a biologických zbraní (např. uvědomování a rozptylování, ženijní protichemická úprava terénu a využívání jeho ochranných vlastností, preventivní opatření, zabezpečení osob prostředky ochrany a jejich využívání) zahrnuje celou řadu dalších otázek, jako je např. ničení ZHN, maskování vojsk, periodická změna prostoru rozptýlení, udržení dotyku s nepřítelem, odstraňování následků (obnova velení, bojové sestavy, přehrazování mezer, obnova cest atd.). Právě některé tyto otázky nevystihují to podstatné, tj. ochranu proti ničivým činitelům a jejich působení na živou sílu a bojovou techniku. Jsme toho názoru, že pro správné porozumění těchto otázek si musíme především ujasnit, co vlastně rozumíme pod pojmem ochrana a proti čemu vlastně ochranu organizujeme. **Pod pojmem ochrana budeme zahrnovat především ta opatření, která zahrnují prevenci, zaměřenou na vyloučení anebo snížení působení ničivých činitelů ZHN a nikoli opatření, která jsou zaměřena na zničení těchto zbraní.** V tomto případě by zničení nepřítelů bylo v souhrnu nejlepším opatřením ochrany vůbec.

Podle našeho názoru napadení ZHN a ochrana proti nim, to jsou dva naprosto rozdílné pojmy.

Tak např. v předcházejících válkách bez jaderných zbraní se o ochraně proti dělostřelectvu zvláště nehovořilo z toho důvodu, že celkem vžitým opatřením bylo budovat úkryty postupem času s takovou odolností, která odpovídala používané ráži.

Avšak stejně i tehdy se zpracovával plán boje s dělostřelectvem bez jakékoli souvislosti s ochranou proti účinkům granátů nepřátelského dělostřelectva.

Ničení těchto prostředků, ať v předcházejícím období a zvláště v současných podmínkách boje, je to rozhodující při bojové činnosti. Za použití jaderných zbraní, které mají vliv na úspěch boje, operace a možná i války vcelku, nelze počítat jejich zničení do obsahu „opatření ochrany“. To by znamenalo na druhé straně i snižování její úlohy a významu v současné válce. Ničit jaderné zbraně můžeme především úderem na nepřítel, tj. úderem na jeho prostředky použití (nosiče ZHN, sklady, základny a systém velení ZHN).

Maskování podle našeho názoru není rovněž správné zahrnovat do ochrany z toho důvodu, že ve své podstatě slouží k ukrytí vojsk a ke ztížení nepříteli odhalit určité prostředky na bojišti, k častému klamání apod. Tím, že důkladně maskujeme určité prostředky a vojska, ztěžujeme nepříteli volbu úderů na tato vojska jakýmkoli prostředky, nejen ZHN. Vzniká otázka, zda tím, že maskujeme vojska, je současně i chráníme. Ano, ovšem jen v širším slova smyslu. Tím, že maskujeme vlastní činnost, ztěžujeme činnost nepříteli v použití jakýchkoli zbraní na naše vojska. V takovém případě je maskování prostředkem proti činnosti nepřítele (protože mu ji ztěžujeme). Dodržováním zásad dobrého maskování a skrytí činnosti vojsk mohou jít úder nepřítele do prázdných míst, v tom případě naše jednotky neutrpí žádné ztráty. Avšak i v tomto smyslu nemůžeme hovořit o ochraně před ničivými činiteli jaderných zbraní, protože i když nepřítel se mine cíle a jednotky neutrpí přímý zásah, musí se chránit stejně jako např. proti radioaktivnímu mraku (pokud jde o pozemní úder v případě nepříznivého směru větru pro nás, nebo proti oslnění, zejména v noci a při úderu na větší vzdálenost). I tento případ ukazuje na to, že ochrana musí být zaměřena především proti ničivým činitelům zbraní hromadného ničení.

Obdobný problém je i s otázkou periodické změny prostorů rozptýlení. Je to podobné jako s maskováním. Změnou prostoru sledujeme především účel klamat nepřítele o skutečném rozmístění, tedy i změna prostoru je určena ke ztížení rozhodnutí o použití zbraní, tj. proti nepříteli a jeho činnosti.

-★-

Při důkladnějším pohledu na tuto otázku z hlediska ochrany před účinky ZHN vidíme celou řadu záporných stránek, které s sebou přináší právě periodické změny prostorů. V posledních číslech Vojenské mysl z roku 1962 v článku o ochraně proti ZHN autoři upozorňují na nutnost budování záložních prostorů, které mezi jiným mají sloužit i k účelu periodické změny. V zásadě je to správný závěr, avšak tuto otázku je třeba posoudit i z jiného hlediska.

1. Změnami prostorů můžeme prozradit jak starý, tak i nový záložní prostor.

2. Kdo, s jakými silami a kdy bude schopen vybudovat záložní prostor jako hlavní (v průběhu bojové činnosti), aby zabezpečoval po jeho zaujetí maximální ochranu proti ničivým činitelům, zejména jaderných zbraní.

V této otázce jsme názoru, že ke změnám prostoru za účelem klamání bude potřeba přistupovat velmi střízlivě a mít vždy na zřeteli právě ochranu vojsk, tj. ochranu proti ničivým činitelům ZHN. Měnit prostor po zjištění o úmyslu nepřítele provést úder je správné. Na druhé straně bude obtížné zjistit, kde nepřítel zamýšlí tyto úder provést, na které prostory rozmístění, zařízení nebo objekty. Mohlo by se stát, že vojska by opustila hlavní vybudovaný prostor jen z toho důvodu, že se očekávají úder, nebo s cílem oklamat nepřítele a v době skutečných úderů nebo bezprostředně před nimi by se vojska ocitla v holém terénu na komunikacích. To by při včasné zjištění této skutečnosti nepřítelem a po rychlé opravě prvků mohlo vést k nečekaným ztrátám na živé síle a bojové technice.

Podle našeho názoru bude docházet ke změně prostoru velmi zřídka, a to z hlediska respektování ochrany proti účinkům jaderných zbraní, zejména tehdy, nebudou-li záložní prostory vybudovány nebo nebudou-li poskytovat alespoň přibližně stejnou ochranu jako hlavní prostory.

Další prvek ochrany, který je už běžně vžitý jako součást ochrany a nejvíce diskutovaný, je odstraňování následků po úderech ZHN nepřítele. Máme za to, že zahrnovat i odstraňování následků do pojmu ochrana není správné proto, že samotné odstraňování nechrání vojska před účinky ZHN; to potvrzuje i samotný název, neboť při této činnosti jde opravdu jen o zneškodnění — odstranění vzniklých následků způsobených ničivými činiteli těchto zbraní.

Kdybychom tuto okolnost měli uvést na příkladu, bylo by to možné přirovnat k určitému druhu nemoci. Proti jeho rozšíření se dělají různá ochranná a preventivní opatření. Rozšíří-li se však tato nemoc a zasáhne člověka, pak hovoříme o léčbě, čili o odstranění vzniklé nemoci. To znamená, existují-li dnes ZHN a známe-li jejich ničivé činitele, musíme dělat taková opatření, aby prevence co možná nejvíce snížila nebo vyloučila ničivost těchto činitelů. Použije-li se však této zbraně na vojska, bojovou techniku a budou-li vojska jejími ničivými činiteli zasazena, potom přistoupíme k odstranění následků způsobených jejími účinky.

Podle našeho názoru by bylo lépe mluvit v této souvislosti o opatřeních k odstraňování následků napadení ZHN. Totiž právě tyto prvky tzv. ochrany, na které jsme poukázali, nevystihují správný vztah k ochraně a není rovněž správné zahrnovat je do pojmu ochrana proti účinkům ZHN. Tyto jsou však u vojsk nejvíce používány a zahrnovány buď do nařízení nebo jsou organizována jiná opatření k ochraně vojsk proti ZHN. Naproti tomu méně jsou již nařizována opatření, která více souvisí s ochranou a zejména s prevencí.

Máme za to, že při určování obsahu pojmu „Ochrana proti ZHN“ v rámci vojenského umění, musíme rozlišit čtyři skutečnosti, ze kterých nám vyplyne, co by vlastně mělo být zahrnuto do ochrany:

- a) činnost vojsk proti nepříteli, zahrnující množství činitelů boje a operace (nesouvisí s ochranou);
- b) působení proti zbraním hromadného ničení s cílem jejich zničení (nesouvisí s ochranou);
- c) činnost vojsk usměrněná na vyloučení nebo snížení vlivu ničivých faktorů ZHN (tj. právě ochrana proti zbraním);
- d) činnost vojsk při odstraňování následků úderu, tj. jiným způsobem řečeno opatření k ochraně živé síly a bojové techniky po úderech a opatření k obnově velení bojových sestav, úpravy cest, zátarasů apod. (Tato opatření souvisí jen s odstraňováním následků a ne s ochranou.)

Do ochrany proti zbraním hromadného ničení budeme tedy zahrnovat:

- rozptylování vojsk, využití ochranných vlastností terénu a jeho ženijní úpravu nebo vybudování;
- speciální budování úkrytů a hermetizace objektů pro ochranu živé síly proti proniknutí radioaktivních, otravných látek a bakteriologických prostředků;
- radiační, chemický a bakteriologický průzkum jako podklad pro přijetí preventivních opatření;
- varování vojsk před nebezpečím atomového napadení a o zamoření vzduchu a terénu radioaktivními a otravnými látkami a bakteriologickými prostředky;
- hygienicko-protiepidemická a protiepidemická opatření;
- využívání prostorů pro vojska s nejnižším stupněm zamoření, omezení pobytu osob v zamořeném prostoru rozptýlení nebo při přesunech;

- kontrola radioaktivního zamoření osob;
- zabezpečení vojsk ochrannými prostředky všeho druhu.

Poskytnutí pomoci zasaženým, stanovení observace a karantény, speciální očista, odmoření, dezaktivace, dezinfekce, boj s hmyzem a jinými nositeli infekčních nemocí, bylo by výhodnější zahrnout pod pojem „Opatření k odstranění následků po napadení ZHN“.

Z těchto hledisek by se musela přizpůsobit v současné době i činnost štábů a velitelů při vydávání nařízení pro ochranu vojsk.

Podle našeho názoru v nařízení pro ochranu proti ZHN nebo v bojových nařízeních pro bojové zabezpečení měla by být věnována pozornost zejména těmto otázkám:

1. Organizace radiačního, chemického a bakteriologického průzkumu (právě posledního z nich není věnována téměř žádná pozornost). Otázka průzkumu, i když v našem pojednání jsme ji věnovali malou pozornost, stojí v současné době na prvním místě. Totiž na výsledků průzkumu budou často závislá různá nařízení a rozhodnutí velitelů právě z hlediska ochrany živé síly.
2. Rozptýlení vojsk a volba prostorů s přihlédnutím k ochranným vlastnostem terénu, jeho členitosti dostatku komunikací, vody, lehko zápalným předmětům apod.
3. Budování úkrytů, jejich množství a druh, kolik pro živou sílu a bojovou techniku, jak uchránit dopravní prostředky a jiná zařízení.
4. Varování vojsk o zamoření, způsob vyrozumívání velitelů a štábů, jakými pojiťky, kdo a kdy.
5. Jaká preventivní opatření budou třeba, v jakém rozsahu, kdy a kým, jak zabezpečit nebo izolovat nebezpečné prostory, způsob používání vody apod.
6. Stanovení přípustné dávky ozáření za přesunu, dobu pobytu v prostorech, životospráva v zamořených prostorech, délka zastávek vzhledem k stupni zamoření, do jaké výšky je možné překonávat zamořené prostory vzhledem k úkolům vojsk.
7. Kontrola ozáření osob, doba hlášení o určitých stupních zamoření apod.
8. Jakou zálohu prostředků protichemické ochrany jednotlivce vytvořit a kde ji umístit.

Obsah nařízení by byl čas od času různý, a to podle nebezpečí nebo výskytu radioaktivních a bojových chemických látek a biologických prostředků. Na závěr tohoto nařízení by byla uvedena opatření k odstraňování případných následků po úderu. Zde by mohlo být uvedeno:

- jak organizovat ZÚO, jeho sílu;
- které zdravotnické etapy mít připraveny k poskytnutí pomoci;
- kde uskutečnit odmoření, speciální očistu, dezaktivaci a dezinfekci;
- z čeho a v jaké výši vytvořit zálohu;
- kde shromáždit zasaženou bojovou techniku a živou sílu;
- kdo bude velet zachraňovacímu a uvolňovacímu odřadu a jakými pojiťky;
- kam přesunout bojeschopné jednotky a odmořenou techniku po speciální očištění a odmoření.